

tento kousíček. Chléb – on vidí chléb – on má chléb, který mu někdo dal, chléb, který patří jemu.

Neplač vězni, zničený v javořínských dolech, ať po tvé zubožené tváři nestékají slzy, žes naposled na zemi dostal nečekaný dárek – drobet chleba.

Ti, kteří místo rukou mají zahnívající rány, požívají chleba pouze očima, protože kdo by je nakrmil, když jim v dolech umrzly ruce. Leží pod zdí dezinfekčního baráku. Jsou to stíny, které se ještě drží na zemi, jimž se však už nedostává přílivu životodárných šťáv, pracovní síly, dnes už nepoužitelné.

Má-li člověk za sebou rozlehlé město spleené z četných táborů a vidí-li před sebou v nočním osvětlení tuto skupinu, najednou mu dojde, že v prostoru věků odedávna něco není tak, jak by být mělo. Monumentální stavby vystavěné rukama generací, chrámy a vyslanectví, ministerstva a parlamenty se začínají chvět a rozpadat, neboť jim chyběl nějaký tmel, v jejich konstrukci bylo něco falešného. A v bílém prachu sutin zůstává nad stolem pouze znehybnělá skupina pánů v černých fracích, kteří nikdy ve svém životě nepřekročili knižní fikci. Zvedají ruce a slavnostně skandují, že válka přináší pokrok.

Škoda že je neholili jako nás a neoblékli je do šaškovských hadrů. Pak by začali přemýšlet o jediné a v této chvíli nejdůležitější věci – co s muži zmrzačenými v javořínských dolech.

Nikdo to neví – ale všichni tuší.

*

Někdy se člověk dívá na tábor a žije v něm dny, týdny a měsíce a cítí s úžasem, že mu přibývají síly a je čím dál odolnější, jak potřebuje. To vzbuzuje údiv a úžas a zároveň dává víru ve vlastní síly.

Až přijde den, kdy v člověku cosi zaskřípe a on se zastaví na místě, z něhož se už nehne.

První noc v novém táboře. Je už pozdě, na lidi přišel spánek. Za okénkem devítky nehybně trčí ženská tvář. Oči hledí před sebe, neznámo kam. Na skupinku mužů před dezinfekčním barákem, na perspektivu světel na rozhraní cikánského a mužského tábora nebo na hořící, odtud skvěle viditelné, krematorium. Žádné hnutí tváře nebo postavy neprozrazuje, že žena bdí. Pouze široce rozevřené, nehybné oči svědčí, že nespí. Je to venkovská dívka. Kdysi byla zcela zdráva, prodělala lehký případ tyfu a jako rekonvalescentku ji zapsali do pracovního baráku. Nikdo jí neřekl, kam se má odebrat, ji nenapadlo se zeptat. Dosud bylo v nemocnici zvykem, že pacientku přidělovali po nemoci na tentýž blok, z něhož přišla. Dívka tento zvyk znala, ale nevěděla, že mezitím nastala změna. Odebrala se tedy tam, kde byla předtím, než onemocněla tyfem, a dostavila se s ženami k večernímu apelu. Neuvědomila si, že apel nesouhlasí a že ona je příčinou zmatku. Když se věc vysvětlila, byla provinilá přísně potrestána. Vyměřili jí sto ran holí do zad. V bezvědomí ji odnesli do nemocničního baráku, kde v horečce blouznila. Když opustila nemocnici, trpěla kýlou a bolestmi hlavy.

Teď sedí u malého okénka a hledí ven. Její rysy jsou stále strnulejší, tuhnou v jediném intenzivním výrazu. Oči se lesknou červeným odleskem krematorního ohně. Je těžké uhodnout, zda se zasnula do letní noci, aby se vyrvala táborové skutečnosti, nebo zda se intenzivně zamyslela, když hleděla na světla rozlehlých táborů, nebo zda naslouchá hlasům z dezinfekčního baráku. Všichni spí, nikdo nepřekáží jejímu samotářskému zahledění.

Náhle se žena zvedne, silou svých mladých paží vyrazí okénko, které se s řinkotem skla sesype na zem, opírá se o ruku a vykřikne hlasem plným zoufalého protestu:

„Ne!“

Kolem je ticho. Nikdo jí neodpovídá. Vylekanýma očima bloudí napravo i nalevo a zase opakuje svůj mohutný výkřik: